

σωτηρίας, καὶ ῥυσθέντες ἀπὸ πάσης περιεργείας καὶ δουλιότητος τοῦ ἀντικειμένου καταξιώθητε ἀπτωτοὶ Amen.
καὶ ἀκαταγώνιστοι, εὐρεθῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς διαγνώσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ζῶοποιῷ Πνεύματι αὐτοῦ νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.]

S. P. N. MACARII ÆGYPTII

OPUSCULA ASCETICA.

(GALLAND. *Biblioth. Patr.* t. VII, p. 161.)

Hæc opuscula sub sancti Macarii Ægyptii nomine primus edidit ex Francisci Turriani Societatis Jesu codice antiquo Petrus Possinus Tolosæ 1683 in-4, exinde a Georgio Pretio inter Macariana opera, Lipsiæ, 1714, in-8, et a Gallandio in *Bibliotheca Veterum Patrum* denuo sunt recusa. Hæc opuscula non esse quidem genuina sancti Macarii opera, sed ex ejusdem homiliis fuisse compilata ex comparatione opusculorum cum homiliis patet et insuper comprobatur fide codicum Græc. Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensi nris CIV, olim CCXL, in-fol.), CXL (olim CLXXIX, in-4), CLXXIX (olim CLVI, in-4), CXCI (olim CCXXXIV in-4). Codex CIV etiam Simeonem Logothetam qui floruit sæculi duodecimi priore parte (1152), opusculorum compilatorem esse diserte prodit. Opuscula enim ibidem ita leguntur inscripta : *Κεφάλαια τοῦ ἁγίου Μακαρίου μεταφρασθέντα παρὰ Συμεὼν τοῦ Λογοθέτου* (sic) *ρν' Sancti Macarii capita 50 a Simeone Logotheta transcripta.* EDIT.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΠΕΡΙ ΦΥΛΑΚΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ.

MACARII MAGNI

DE CUSTODIA CORDIS

LIBER.

Α'. Πως δύναται λέγειν ὁ τυχῶν, ὅτι νηστεύων, καὶ ξενιτεύων, καὶ ψωμίφων μου τὰ ὑπάρχοντα ἅγιός εἰμι ; Ἄγιός ἐστιν, οὐ καθαρθεὶς τὸν ἔσω ἄνθρωπον ;

159 Quomodo potest dicere quilibet : Jejunans, peregre degens, divisus dispertitisque bonis meis omnibus, sanctus sum ? An ille sanctus est, qui nondum

emundavit interiorem hominem? non enim qualiscunque abstinentia a malis, sed quæ intimos conscientiae sinus omni inquinamento cum diligentia expurgat, perfecta demum emundatio est. Ergo ingredi sis heus tu, in laxa penitus conclavia late intus vagantium cogitationum tuarum, ad tuam captivam et servam peccati mentem; et vide in intimo ejus fundo, sub turba bullientium cogitationum, in ipsis, quæ animæ penetralia dicuntur, occultissimis conscientiae recessibus, reptantem nidulantemque anguem, qui te occidit, veneno suo insectis vitalibus animæ tuæ partibus ac membris. Abyssus enim inpercutabilis cor est, et si quidem istum interfeceris, tunc sane aude apud Deum gloriari de tua puritate: sin minus, humiliatus, ut indigens et peccator, accede ad Deum, et coram illo procide orans, ut te ab occultis tuis mundet.

II. Vera mors intus in corde abscondita est qua exterior homo, utcunque spirare videatur, revera est mortuus. Si quis igitur in illo arcano cordis a morte ad vitam transit, is vere vivit vita perenni, nec amplius moritur. Etsi enim talium quoque corpora, separantibus se statuto tempore ab iis animabus, certo spatio solvuntur, eadem tamen, utpote sanctificata, resurgent cum gloria. Propterea somnum vocamus mortem sanctorum.

III. Totum adversarii certatem in eo desudat, ut queat mentem nostrum a Dei recordatione et amore abstrahere, illecebras ad id adhibens terrenas, omnique arte satagens affectum sensumque nostrum ab eo, qui unus vere bonus est, ad ea, quæ sola opinione, non autem solida veritate, bona sunt, avertere. Quodcunque enim homo bonum facit, polluere ac contaminare improbus conatur, maximeque contendit, cum quem videt legi observandæ operam dantem, operi bono aut vanæ gloriæ, aut tumidæ sui præsententiæ labem inspergere, ne Dei solius causa, et ex bono vereque laudabili proposito, quod exterius bene sit interius geratur.

IV. Quid igitur? nos nunquam ac nusquam soliti in cor nostrum ingredi, quomodo incipiemus? Per jejunium et orationem foris stantes pulsemus, prout Dominus jussit, dicens: *Pulsate et aperietur vobis*¹. Si enim permanserimus in verbo Domini et in sensu intime demisso mendicitalis et vilitatis nostræ; ac simul exercitio cunctarum quæ per mandata imperantur, virtutum, nocte ac die perseveraverimus pulsantes spiritualem Domini januam, poterimus potiri eo, quod quærimus. Per hanc enim januam potest liberationem assequi quicumque vult fugere a captivitate tenebrarum. Invenit quippe ibi libertatem animæ, et recipit congruas ipsi cogitationes; ac tandem eo usque provehitur, ut possideat cœlestem regem Christum.

160-162 V. Quando mens oblita fuerit mentalis et piæ afflictionis, tunc et mandatorum obliviscitur; quando videtur currere, errat a via plana, et obliquis gyrans semitis ambulat: propter quod in feras incurrit bestias. Nisi enim orationis et spei laborem excidissemus, non utique peccavissemus.

A οὐ γὰρ ἡ ἀποχὴ τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ κάθαρσις, ἀλλ' ἡ κατὰ συνείδησιν τελεία κάθαρσις. Ἐσέλθε γὰρ, ὡ οὗτος, διὰ τῆς τῶν λογισμῶν σου ἐπιτάσειος πρὸς τὸν αἰχμάλωτον, καὶ δοῦλον τῆς ἀμαρτίας νοῦν σου, καὶ ἴδε τὸν κατώτερον τοῦ νοῦ καὶ βαθύτερον τῶν λογισμῶν, εἰς τὰ τὰ λεγόμενα ταμιεῖα τῆς ψυχῆς σου τὸν ἔρποντα καὶ ἐμφωλεύοντα ὕφιν, τὸν φονεύσαντά σε διὰ τῶν καιριωτέρων τῆς ψυχῆς σου μελῶν· ἄδυσσος γὰρ ἐστὶν ἀκατάληπτος ἡ καρδία· καὶ ἐὰν τοῦτον φονεύσῃς, κἀύχῃσαι τῷ Θεῷ περὶ καθαρότητος· εἰ δὲ μὴ, ταπεινωθεῖς ὡς ἐνδεής καὶ ἀμαρτωλὸς ὑπὲρ τῶν κρυφίων σου δεόμενος τοῦ Θεοῦ.

istum interfeceris, tunc sane aude apud Deum gloriari de tua puritate: sin minus, humiliatus, ut indigens et peccator, accede ad Deum, et coram

B Β'. Ὁ ἀληθινὸς θάνατος ἐνδοθεν ἐν τῇ καρδίᾳ κέκρυπται, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἔσω νεκρῶται. Ἐἴ τις οὖν μεταθέσῃκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν ἐν τῷ κρυπτῷ, οὗτος ἀληθῶς εἰς τοὺς αἰῶνας ζῆ, καὶ οὐκ ἀποθνήσκει· ἀλλ' εἰ καὶ τὰ σώματα τῶν τοιούτων λύεται πρὸς καιρὸν τινα, ἀλλ' οὖν ἁγιασμένα τέ εἰσι καὶ ἐγείρονται σὺν δόξῃ· διὸ καὶ ὕπνον λέγομεν τὴν κοίμησιν τῶν ἁγίων.

Γ'. Ὅλος ὁ ἀγὼν τοῦ ἀντικειμένου οὗτός ἐστιν, ἵνα δυνηθῇ τὸν νοῦν ἡμῶν ἀπὸ τῆς πρὸς Θεὸν μνήμης καὶ ἀγάπης ἐκσπᾶσαι, δελεάσμασι γήϊνοις χρώμενος, καὶ ἀπὸ τοῦ ὄντος καλοῦ παρεκτρέπων ἐπὶ τὰ δοκῆσει, ἀλλ' οὐκ ὄντως καλά. Πᾶν γὰρ ὁ ἐὰν ποιῇ ἄνθρωπος καλὸν, σπιλοῦν καὶ μιάινειν ὁ πονηρὸς βούλεται, καὶ τὴν ἰδίαν ἐπεισορὰν τῆς κενοδοξίας ἢ ὀνήσειος τῇ ἐντολῇ συμμίγειν ἀγωνίζεται· ἵνα μὴ διὰ Θεὸν καὶ μόνον κατὰ προθυμίαν ἀγαθὴν τὸ γινόμενον ἀγαθὸν γένηται.

ex bono vereque laudabili proposito, quod exterius bene sit interius geratur.

Δ'. Τί οὖν; ἡμεῖς οἱ μηδὲ ὡς εἰς τὴν καρδίαν εἰσελθόντες, πῶς ἀρξώμεθα; διὰ νηστείας καὶ προσευχῆς ἔξω ἐστῶτες κρούομεν, καθὼς ὁ Κύριος ἐκέλευσεν εἰπὼν· Κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Ἐὰν γὰρ ἐμμείνωμεν τῷ λόγῳ τοῦ Κυρίου, καὶ τῇ πτωχείᾳ, καὶ τῷ ταπεινῷ φρονήματι, καὶ πάσαις ταῖς τῶν ἐντολῶν ἀρεταῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας κρούοντες εἰς τὴν πνευματικὴν τοῦ Κυρίου θύραν, δυνησόμεθα τυχεῖν τοῦ ζητουμένου. Αἰὰ ταύτης γὰρ τῆς θύρας δύνата: ἀπολυτρώσεως τυχεῖν πᾶς ὁ βουλόμενος φυγεῖν τοῦ σκοτούς. Εὐρίσκει γὰρ ἐκεῖ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ψυχῆς, καὶ ἀπολαμβάνει τοὺς λογισμοὺς αὐτῆς καὶ κτᾶται τὸν ἐπουράνιον βασιλεῖα Χριστόν.

Ε'. Ὅταν ὁ νοῦς ἐπιλάβηται τῆς νοεράς καὶ εὐσεβοῦς θλίψεως, τότε καὶ τῶν ἐντολῶν ἐπελάθετο· καὶ ὅθεν ἂν δοκῇ τρέχειν, παρεκτρέπεται τῆς λείας, καὶ σκολιάζων πολιτεύεται. Διὰ τοῦτο συναντᾷ θηρίοις. Εἰ γὰρ μὴ τὸν τῆς εὐχῆς καὶ ἐλπίδος κόπον ἐκκόπτομεν, οὐκ ἂν ἐπλημμελήσαμεν· τοῖς γὰρ περὶ ψυχῆς θλι-

¹ Matth. vii, 7; Luc. ^{XI} ix, 9.

βομμένοις λέγει ἡ Γραφή · Πιστὸς ὁ Θεὸς, οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε · ἀπαιδεύτοις δὲ συναντήσαι κακά.

Ζ'. Ὡσπερ οἱ ἔξω ὀφθαλμοὶ βλέπουσι μακρόθεν τὰς ἀκάνθας, καὶ τοὺς κρημνοὺς · οὕτω καὶ ὁ προβλεπτικὸς νοῦς προβλέπει ταχὺς ὦν τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπισκευὰς, καὶ ἀσφαλίζεται τὴν ψυχὴν, ὡς ὀφθαλμὸς ὦν αὐτῆς.

Ζ'. Ἀγῶνος πολλοῦ καὶ πόνου κρυπτοῦ καὶ ἀοράτου χρεῖα, λογισμῶν ἔρευραν ποιῆσθαι, καὶ τὰ ἰσθηκότα τῆς ψυχῆς ἡμῶν αἰσθητήρια γυμνάζειν πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ · δεῖ πάντοτε καὶ ἀναζωπυρεῖν διὰ τοῦ νοῦς πρὸς Θεὸν ἐπειξεως τὰ ἐξισθηκότα τῆ ψυχῆς μέλη · τοῦ νοῦ ἡμῶν προσκαλουμένου μετὰ τοῦ Κυρίου πάντοτε, ἵνα γένηται εἰς ἓν πνεῦμα κατὰ τὸ λόγιον Παύλου. Τοῦτον δὲ τὸν κρυπτόν ἀγῶνα καὶ μελέτην Κυρίου καὶ πόνον νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἔχειν ἡμᾶς χρὴ εἰς πᾶσαν ἐπιτήδευσιν ἐντολῆς, εἴτε εὐχομένων, εἴτε ἐσθιόντων, ἢ διακονούντων, ἢ πινόντων, ἢ ἕτερόν τι ποιούντων, ἵνα πᾶν ὃ γίνεται ἀγαθὸν ἐπιτήδευμα εἰς δόξαν Θεοῦ γένηται. Ἀγιάζεται γὰρ καὶ ἡ τῶν ἐντολῶν πᾶσα ἀκολουθία · καὶ καθαρῶς ὑφ' ὑμῶν ἐπιτελεῖται, διὰ τῆς ἀδιαλείπτου μνήμης τοῦ Θεοῦ, καὶ φόβου καὶ ἀγάπης τῆς πρὸς Θεὸν, καὶ γινόμεθα ἐκτὸς ἀπὸ τοῦ μαινόντος τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ.

Dei perque timorem et charitatem erga Deum; per hæc enim nos disjungimus seorsimque locamus ab eo, qui polluit mandata Dei.

Η'. Καὶ γὰρ ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ ἐκ τῶν ἀκροθινίων τῷ ἱερεῖ τοῦ Θεοῦ Μελχισεδέκ προσήνεγκε, καὶ οὕτως τὴν εὐλογίαν ἐδέξατο παρ' αὐτοῦ. Τί δ' ἄλλο διὰ τούτων αἰνίσσεται τὸ Πνεῦμα, ἀλλ' ἢ ὑψηλοτέραν θεωρίαν ἐμφαίνων που, τὰ ἄκρα καὶ τὰ ὅσα τοῦ ὅλου συγκρίματος τῆς φύσεως ἡμῶν; τουτέστιν, αὐτὸν τὸν νοῦν, αὐτὴν τὴν συνείδησιν, αὐτὴν τὴν διάθεσιν, αὐτὸν τὸν λογισμὸν, αὐτὴν τῆς ψυχῆς τὴν ἀγαπητικὴν δύναμιν, τὴν ἀπαρχὴν τοῦ ὅλου ἡμῶν ἀνθρώπου τῷ Θεῷ πρότερον κομίζειν δεῖν πάντοτε, τὴν τῆς καρδίας ἱερὰν θυσίαν · τὰ ἀκροθίνια, καὶ τὰ ἄκρα τῶν ἀγαθῶν λογισμῶν εἰς τὴν αὐτὴν μνήμην καὶ μελέτην διὰ παντὸς ἀπασχολούντος. Καὶ οὕτως δυνάμεθα ὁσήμεραι τὴν αὐξήσιν καὶ προκοπὴν λαμβάνειν βοηθούμενοι ὑπὸ τῆς θείας χάριτος, καὶ τὸ φορτίον τῆς δικαιοσύνης τῶν ἐντολῶν, ἐλάφρον ἡμῶν καταφανήσεται, καθαρῶς καὶ ἀμώμως ταύτας ἐπιτελοῦντες, συνεργούμενοι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν ἡμῶν πίστεως. Περὶ δὲ τῆς φαινομένης ἀσκήσεως, καὶ ποῖον ἀγαθὸν ἐπιτήδευμα μείζον καὶ πρῶτον τυγχάνει, τοῦτο γινώσκετε, ἀγαπητοί, ὅτι ἀλλήλων πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ κρέμονται, καὶ ἀλλήλων συνδέονται, καὶ ὡσπερ ἱερὰ τις πνευματικὴ ἄλυσις, μία ἀπὸ μιᾶς ἤρτηται · ἢ εὐχὴ ἀπὸ τῆς ἀγάπης, ἢ ἀγάπη ἀπὸ τῆς χαρᾶς, ἢ χαρὰ ἀπὸ τῆς πραότητος, ἢ πραότης ἀπὸ τῆς ταπεινώσεως, ἢ ταπεινώσις ἀπὸ τῆς διακονίας, ἢ διακονία ἀπὸ τῆς ἐλπίδος, ἢ ἐλπίς ἀπὸ τῆς πίστεως, ἢ πίστις ἀπὸ τῆς ὑπακοῆς, ἢ

A His porro, qui animo angustiantur, dicit Scriptura: *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis* ². *Qui autem indociles sunt, eis occurrent mala* ².

VI. Sicut exteriores oculi longe prospiciunt spinas et præcipitia; sic et acri providendi perspicacia prædita mens cito prospicit adversariæ potestatis artes insidiasque, ac contra eas præmunit animam, cujus est oculus.

VII. Contentione multa, et labore, eoque occulto et invisibili, est opus in scrutatione cogitationum facienda: et in hebetatis *animæ nostræ sensibus acuendis exercitandisque ad discretionem boni et mali* ⁴. Oportet omnino undecunque exsuscitare conatu mentis ad Deum se incitantis, debilitata animæ membra: mente nostra cum Domini adjutorio semper nos provocante, ut cum illo coalescamus in *unum spiritum* ⁵ juxta oraculum Pauli. Hoc autem certamen occultum, et meditationem Domini, ac loborem diu noctuque necesse est nos habere ad omnem studiosam executionem mandati præscribentis quidpiam sive orantibus sive comedentibus, sive ministrantibus, sive bibentibus, sive aliud quidvis agentibus, ut quodcumque fit opus bonum, in Dei, gloriam fiat. Sanctificatur enim tota series mandatorum, et pure perfecteque a nobis executioni traditur per indesinentem memoriam

hæc enim nos disjungimus seorsimque locamus ab

C VIII. Etenim patriarcha Abraham e primitiis sacerdoti Dei Melchisedech obtulit ⁶; et sic benedictionem accepit ab ipso; Quid vero aliud per hæc adumbrat Spiritus? sublimiori nimirum intelligentia significare vult, utique summa et intima, verticem et ossa totius concretionis naturæ nostræ; hoc est, ipsam mentem, ipsam conscientiam, ipsam dispositionem, ipsam cogitationem, ipsam amandi potentiam, tanquam primitias totius nostri hominis, Deo ante omnia debere nos afferre, et velut sacram cordis nostri offere victimam, primitias et summitates bonarum cogitationum, in eandem Dei memoriam et meditationem, omni alia occupatione seposita, vacantis. Et sic possumus quotidie augmentum et profectum accipere, adjuti a divina gratia; et onus justitiæ mandatorum leve nobis apparebit, pure et irreprehensibiliter ea implentibus, cooperante ad hoc nobis ipso Domino per nostram in ipsum fidem. De apparente vero exercitatione, et quodnam bonum studium majus inter omnia et primum sit, illud scitote, dilectissimi, hæcere committique invicem virtutes omnes, et nexu pendere mutuo devinctas unam ab altera, sic constituentes sacram quamdam et spiritualem catenam, in qua oratio charitati, charitas gaudio, gaudium mansuetudini, **163** mansuetudo humilitati, humilitas ministrationi, ministratio spei, spes fidei, fides obedientiæ, obedientia simplicitati,

² I Cor. x, 13. ³ Deut. xxxi, 29. ⁴ Hebr. v, 14. ⁵ I Cor. vi, 17. ⁶ Gen. xiv, 18.

subjuncta insertaque connectitur. Sicut e contrario vitia quoque inter sese junguntur, et ex uno aliud germinat; puta odium ab ira, ira a superbia, superbia a vana gloriatione, vana gloriatio ab infidelitate, infidelitas a duritie cordis, durities cordis, a negligentia, negligentia a languore, languor a despicientia, despicientia a pigritia, pigritia a pusillanimitate, pusillanimitas ab amore voluptatis, et sic alia membra malitiæ suspensa nexaque trahuntur invicem. Pari exemplo atque in parte meliori virtutes ex se mutuo pendent. Caput vero virtutis omnis et supremus vertex operum laudabilium est constans in oratione perseverantia, per quam reliquas quoque virtutes a Deo continua petitione impetratas adipisci quotidie possumus.

IX. Nisi humilitas, et simplicitas, et benignitas exornet nos, habitus orationis nihil nobis proderit. Non solum autem id de oratione dicimus, sed et de quavis alia contentione et labore, sive in virginitatis custodia, in precibus recitandis, in alia qualibet ærumnosa functione virtutis, causa suscepta; nisi fructus charitatis, pacis, gaudii, mansuetudinis, humilitatis, simplicitatis, sinceritatisque, fidei longanimitatis candide in nobis ipsis reperiamus, in vanum et vacuum nostri labores suscipiuntur; omnis enim ista exercitatio et contentio propter hos fructus suscipi debet. Quare his fructibus non comparentibus intra nos, frustranea et irrita illa omnis fuit operatio, adeoque, qui sine his operantur, similes in die judicii deprehenduntur fatuis quinque virginibus ⁷, quæ, quod hinc non asportassent in vasis cordis spirituale oleum, quo prius memoratæ virtutes designantur, fatuæ nominatæ sunt, et spirituali regni thalamo exclusæ. Laborque virginitatis, propter defectum virtutum, et privationem manifestæ inhabitationis Spiritus, pro nihilo reputatus est. Sicut enim in cultura vineæ omnis industria et labor ad fructuum perceptionem refertur; quæ si demum fallat, non reperitis uvis in vite, nequidquam et sine operæ pretio existimatur desudasse vinitor; ita nisi per operationem Spiritus sancti fructus charitatis, pacis, gaudii, humilitatis, aliorumque enumeratorum ab Apostolo donorum ⁸, in omni certitudine ac sensu spirituali in nobis ipsis agnoscamus, frustra contentionem virginitatis, orationis, psalmodiæ, jejunii et vigiliarum laborem suscepisse convincemur. Hi quippe labores animæ ac corporis, spe spiritualium ejusmodi fructuum exerceri debent: Spiritus vero in virtutibus fructificatio, fruitio est spiritualis in voluptate incorrupta, in cordibus fidelibus operatione Spiritus sancti animatis. In multa siquidem discretionem prudentiæ, operatio, labores, et ærumnæ naturæ, existimentur per fidem et spem a sancto Spiritu iis, qui digni sunt, efficaciter inditi. Bonum est jejunium, bona vigilia; bona fuga patriæ et conversationis humanæ in solitudine. Sed hæc flos ipse ac vigor sunt conversa-

ἢ ὑπακοῇ ἀπὸ τῆς ἀπλότητος. Ὡς περ καὶ τὸ ἐναντίον, ἐφ' ἐνὸς τὰ κακὰ ἐκδίδονται· τὸ μῖσος ἀπὸ τοῦ θυμοῦ, ὁ θυμὸς ἀπὸ ὑπερηφανίας, ἡ ὑπερηφανία ἀπὸ τῆς κενοδοξίας, ἡ κενοδοξία ἀπὸ τῆς ἀπιστίας, ἡ ἀπιστία ἀπὸ τῆς σκληροκαρδίας, ἡ σκληροκαρδία ἀπὸ τῆς ἀμελείας, ἡ ἀμέλεια ἀπὸ τῆς χαυνώσεως, ἡ χαυνώσις ἀπὸ τῆς ὀλιγωρίας, ἡ ὀλιγωρία ἀπὸ τῆς ἀκηδίας, ἡ ἀκηδία ἀπὸ τῆς μικροψυχίας, ἡ μικροψυχία ἀπὸ τῆς φιληθονίας, καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς κακίας ἀλλήλων εἰσὶν ἐκκρεμάμενα. Οὕτως ἐν τῷ ἀγαθῷ μέρει αἱ ἀρεταὶ εἰσὶν ἀπηρτημένα. Κεφαλὴ δὲ πάσης ἀρετῆς καὶ κορυφὴ τῶν κατορθωμάτων ἐστὶν ἡ προσευχῆς προσκαρτέρησις, δι' ἧς καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς διὰ τῆς παρὰ Θεοῦ αἰτήσεως ὁσημέραι κτᾶσθαι δυνάμεθα.

Θ'. Ἐὰν μὴ ἡ ταπεινοφροσύνη, καὶ ἡ ἀπλότης, καὶ ἡ ἀγαθότης, κατακοσμήσῃ ἡμᾶς, τὸ σχῆμα τῆς εὐχῆς ἡμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει. Οὐ μόνον δὲ περὶ τῆς εὐχῆς λέγομεν, ἀλλὰ καὶ περὶ παντὸς καμάτου, ἢ πόνου, ἢ παρθενίας, ἢ εὐχῆς, ἢ οἰουδήποτε καμάτου καὶ ἐργασίας ἀρετῆς ἕνεκεν ἐπιτελουμένου· ἐὰν μὴ τοὺς καρποὺς τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης καὶ χαρᾶς καὶ πραότητος καὶ ταπεινότητος, ἀπλότητός τε καὶ ἀφελότητος, πίστεως καὶ μακροθυμίας, ἀφθόνως ἐν ἑαυτοῖς εὐρίσκομεν, εἰκὴ καὶ μάτην οἱ κάματοι ἡμῶν γεγόνασιν· ἡ πᾶσα γὰρ ἐκείνη ἐργασία, καὶ οἱ κάματοι διὰ τοὺς καρποὺς γίνεσθαι ὀφείλουσι. Τῶν δὲ καρπῶν τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης μὴ εὐρισκομένων ἐν ἡμῖν, εἰκὴ καὶ μάτην ἡ ὅλη ἐργασία γίνεται. Οἱ γὰρ χωρὶς τούτων ἐργαζόμενοι κατὰ τὰς πέντε μωρὰς παρθένοισ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἀποδείκνυνται, αἰτινας διὰ τὸ μὴ ἐντεῦθεν ἀποκομίσασθαι ἐν τοῖς τῆς καρδίας ἀγγείοις τὸ πνευματικὸν ἔλαιον, ὅπερ ἐστὶ τῶν προειρημένων ἀρετῶν, μωραὶ ὠνομάσθησαν, καὶ τοῦ πνευματικοῦ τῆς βασιλείας νομφῶνος ἀπεκλείσθησαν. Καὶ ὁ τῆς παρθενίας κάματος διὰ τῶν ἀρετῶν ἔλλειψιν καὶ στέρησιν τῆς ἐναργοῦς ἐνοικήσεως τοῦ Πνεύματος, εἰς οὐδὲν ἐλογίσθη. Ὡς περ γὰρ ἐν τῇ γεωργίᾳ τῆς ἀμπέλου πᾶσα ἐπιμέλεια καὶ διὰ τὴν τῶν καρπῶν ἀπόλαυσιν γίνεται, καρπῶν δὲ μὴ εὐρισκομένων ἐν τῇ ἀμπέλῳ εἰκὴ καὶ μάτην πᾶσα ἐμπόνησις τῆς ἐργασίας γίνεται· οὕτως ἐὰν μὴ τιὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος καρποὺς ἀγάπης καὶ εἰρήνης καὶ χαρᾶς καὶ ταπεινώσεως, καὶ τῶν λοιπῶν παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ ῥηθέντων ἐν πάσῃ πληροφορία καὶ αἰσθήσει πνευματικῇ ἐν ἑαυτοῖς ἐπιγνώμεν, εἰκὴ ὁ τῆς παρθενίας κάματος, καὶ εὐχῆς, καὶ ψαλμωδίας, νηστείας τε καὶ ἀγρυπνίας ὁ πόνος εἰς οὐδὲν ἀποδείκνυται. Οὗτοι γὰρ οἱ πόνοι ψυχῆς καὶ σώματος ἐπ' ἐλπίδι πνευματικῶν καρπῶν ἐπιτελεῖσθαι ὀφείλουσιν· ἡ δὲ τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς ἀρεταῖς πληροφορία ἀπόλαυσις ἐστὶ πνευματικὴ ἐν ἡδονῇ ἀφθάρτῳ, ἐν καρδίαις πισταῖς, ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἐνεργουμέναις· ἐν πολλῇ γὰρ διακρίσει συνέσεως ἡ ἐργασία καὶ πόνος καὶ κάματοι τῆς φύσεως ἡγεῖσθωσαν διὰ πίστεως καὶ ἐλπίδος ἀπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῖς ἀξίοις ἐνεργούμενοι. Καλὸν ἐστὶν ἡ νηστεία, ἡ ἀγρυπνία, ἡ ξενитеία, ἀλλὰ ταῦτα ἀκμὴ πολιτείας

⁷ Matth. xxv, 8. ⁸ Galat. v, 22.

ἔστιν ἀγαθῆς · πλὴν ἡ τάξις τῶν Χριστιανῶν ἔσω-
 τέρα ἐστὶ τούτων, καὶ οὐκ ὀφείλει τις ἐπὶ τούτοις
 τὴν πεποίθησιν ἔχειν καὶ μόνοις. Συμβαίνει δὲ ὅτι
 εἰσὶ τινες χάριτος μέτοχοι · καὶ ἡ κακία ἔτι οὐσα
 τεχνάζεται, καὶ παραχωρεῖ ἑκουῖσα, καὶ οὐκ ἐνεργεῖ,
 ἀλλὰ ποιεῖ νομίσαι τὸν ἄνθρωπον, ὅτι ἐκαθαρίσθη ὁ
 νοῦς αὐτοῦ · καὶ λοιπὸν φέρεי αὐτὴν οἴησιν, ὅτι Χρι-
 στιανός εἰμι τέλειος, καὶ μετὰ ταῦτα, ὅταν νομίσῃ ὁ
 ἄνθρωπος, ὅτι Ἐλεύθερός εἰμι, καὶ ἀμεριμνεῖ, τότε
 ληστρικῶς τρόπῳ ἔρχεται αὐτῷ ἡ κακία ἔγκρυμμα
 ποιῶσα · καὶ πειράζει αὐτὸν, καὶ καταφέρει αὐτὸν
 εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς. Εἰ γὰρ ἄνθρωποι πολλά
 κίς λησταὶ ὄντες ἢ στρατιῶται κατὰ πολέμιων οἴδασι
 τεχνάζεσθαι, καὶ ὑποκαθέζονται, καὶ ποιῶσιν ἔγκ-
 ρυμμα, καὶ λαμβάνουσι τὰ νῶτα τῶν ἐχθρῶν, καὶ
 περικυκλοῦσιν αὐτοὺς ἀθρόως, καὶ ἀποκτείνουσι·
 πολλῶν μᾶλλον ἢ κακία οὐσα τσοσούτων χιλιάδων τοῦτο
 τὸ ἔργον ἔχουσα, τόσας ἀπολέσασα ψυχὰς, οἴδεν οὖν
 ἔγκρυμμα ποιεῖν ἐν τῇ καρδίᾳ, κατὰ καιροὺς μὴ
 ἐνεργεῖν, ἵνα ἐνέγκῃ τὴν ψυχὴν εἰς οἴησιν τελειότη-
 τος ;

Γ'. Ὁ θεμέλιος τοῦ Χριστιανισμοῦ οὗτός ἐστιν,
 ἵνα ἂν ποιήσῃ ὁ ἄνθρωπος δικαιοσύνας, μὴ ἐπνα-
 παύῃ ἐν αὐταῖς, καὶ ἔχῃ ἑαυτὸν μέγαν, ἀλλ' ἢ πτω-
 χὸς τῷ πνεύματι · καὶ ἐὰν γένηται μέτοχος χάριτος,
 μὴ νομίσῃ ἑαυτὸν κατεληφέναι τι, καὶ οἴηθῇ εἶναι
 τις, καὶ ἀρξῆται διδάσκειν · ἀλλ' ἵνα ὢν καλῆς ξενι-
 τείας καὶ πολιτείας, νηστεύων πολὺ, ξενιτεύων εὐ-
 χόμενος, μετέχων χάριτος, μὴ ἠγῆσῃται τὴν ψυχὴν
 αὐτοῦ τιμίαν · ἀλλὰ τότε μάλιστα, ὅταν ἀρχῇ χάριτος
 γένηται, ἵνα ἔχῃ τὸν πόνον, τὴν δίψαν, ἵνα μὴ κεκο-
 ρεσμένος ἔχῃ ἑαυτὸν δίκαιον ἢ πλούσιον ἐν χάριτι ·
 ἀλλ' ἢ πενήτων καὶ δακρύων . Καὶ ὅν τρόπον ἐὰν ἢ
 μήτηρ, καὶ ἔχῃ υἱὸν μονογενῆ καὶ παιδεύσῃ αὐτὸν,
 καὶ ὅταν γένηται ἀνὴρ, συμβῇ αὐτῷ ἀποθανεῖν · καὶ
 λοιπὸν ὅσοι ἂν ὦσι παραμυθούμενοι τὴν μητέρα,
 μᾶλλον ἐπεγείρουσιν αὐτῇ τὸ πένθος, καὶ ἀπαραμύ-
 θητός ἐστιν · οὕτω χρὴ κλαίειν τὸν Χριστιανὸν τὴν
 πτώσιν αὐτοῦ, καὶ ἀδιαλείπτως δαλρύνειν · πρὸ πάν-
 των δὲ ἔχειν συντετριμμένην τὴν καρδίαν,

accumulant; sic flere indesinenter Christianum oportet lapsum suum, et ante omnia habere cor contritum.

ΙΑ'. Ὡσπερ εἰ οἶκος βασιλέως ἔχων διαίτας πολλὰς
 καὶ αὐλὰς διαφόρους, καὶ πρόθυρα πολλὰ, καὶ ἔσω-
 τέρους οἴκους, ἐνθα μένοι ὁ βασιλεὺς, καὶ ἡ πορ-
 φύρα, καὶ οἱ θησαυροὶ ἀπόκεινται · λοιπὸν ὁ εἰσερχό-
 μενος εἰς τὰς ἐξωτερὰς αὐλὰς μὴ νομίσῃ, ὅτι ἤδη εἰς
 τοὺς ἐσωτέρους οἴκους ἤλθεν, ὅπου ἡ δόξα τοῦ βασι-
 λέως, καὶ ἡ πορφύρα, καὶ οἱ θησαυροὶ · οὕτως εἰς τὸ
 πνευματικόν, οἱ νηστεύοντες, οἱ ἀγρυπνοῦντες, οἱ
 ψάλλοντες καὶ εὐχόμενοι, μὴ νομίσωσιν, ὅτι εἰσῆλθον
 εἰς τὴν κατάπαυσιν, ὡς δὲ ἀκμὴν εἰς τὰ πρόθυρα
 καὶ εἰς τὰς αὐλὰς εἰσερχονται, οὐχ ὅπου ἡ πορφύρα,
 καὶ οἱ θησαυροὶ. Οὐκ ὀφείλουσιν οὖν ἀδελφοὶ τῇ ἔξω
 πολιτείᾳ θρόβαῖν, καὶ λέγειν, ὅτι Εἰμί τις · εἰ δὲ καὶ
 χάριτος μέτοχος γένηται, οἴηθῆναι ὡς καταλαβὼν,
 ἢ γενόμενος ἐγγύτατος τοῦ βασιλέως · ἀκμὴν γὰρ εἰς
 τοὺς ἐξωτερους οἴκους διατρίβει. Οὐκ ὀφείλει ἐρευ-

tionis bonæ. Cæterum ordo Christianorum interior
 est his; et non debet quis his inniti solis ad confi-
 dentiam. Contingit autem esse quosdam participes
 gratiæ; in quibus malitia, cum revera subsit, insi-
 diose latere satagit, ultro agere cessans et se
 abscondens, ipsumque, in quo habitat, fallat, male
 persuadens, esse suam mentem jam purgatam; unde in arrogontiam inflatur, aiens: Perfectus ego
 Christianus sum, at dum miser isti fiduciæ homo
 164 indormit, liberum se nunc demum prædicans,
 opprimitur ab irruente in eum, latronum more, e
 latebris, ubi subsederat, malitia, quæ nihil minus
 opinantem tentatione vehementi adoriens, vincit et
 deprimit in terræ infima. Si enim homines sæpe
 latrocinio aut militiæ dediti, stratagemate, uti sciunt
 subsidentes in locis occultis, et ex insidiis repente
 coorientes in hostium terga, ipsoque circumventos
 vi subita trucidant, quanto magis malitia, quæ tot
 millibus annorum hoc opus exercuit, tot perdens
 animas, notam habebit artem insidiarum in imo corde
 struendarum, ut aliquando cesset ab agendo, quo
 persuasione ista imbuat animam, se esse perfectum?

X. Fundamentum Christianismi hoc est, ne ho-
 mo post quantalibet bona opera, in ipsis acquie-
 scat, aut se magnum putet, sed perseveret esse
 pauper spiritu: ac cum gratiæ particeps factus fue-
 rit, ne existimet se quidpiam adeptum, putetque
 se esse aliquem, incipiatque magistrum agere.
 Neve se aliquem supra vulgus, quin etiam, cum se-
 cesserit in solitudinem et bene ambulaverit, mul-
 tum jejunans, exsilium mundi fortiter tolerans, pie
 orans, gratiæ donorum compos, nihilo tamen magis
 animam suam pretiosam habeat. Imo tum maxime,
 quando primum sentit appulsum gratiæ, sollicite
 laboret; sitimque monstret ulterioris profectus;
 valde cavens ne, quasi jam satiat, se abunde ju-
 stum, aut locupletem habeat; e contrario potius
 lugeat, et lacrymetur. Quomodo si mater educave-
 rit a puero cura magna unicum filium, ubi, cum ad
 virilem pervenit ætatem, mori eum contingat, qui
 consolari eam aggredientur, incentiva luctus magis
 cor

XI. Ut si palatium regis cujuscumque multa habeat
 cubicula, et multa vestibula et atria, ac interiora
 conclavia, ubi residet rex, ubi purpura et thesauri
 reponuntur, aliquis exteriorum tenus atriorum in-
 grediens, ne putet se jam in intima quasi viscera
 tantarum ædium penetrasse, atque adeo tenere apo-
 thecas, in quibus gaza et gloria regis, purpura et
 thesauri custodiuntur: sic, ista imagine ad spiri-
 tuale negotium translata, ne putent jejunantes, vi-
 gilantes, psallentes, orantes, pervenisse se jam ad
 fruitionem pacis: utpote qui adhuc in vestibula
 tantum et prima atria ingressi sunt, nondum eo-
 uli purpura, ubi thesauri jacent. Non debent igitur
 fratres exteriori conversatione ac disciplina
 niti magnopere, nec de se propter illam di-
 cere: Ego sum aliquis; nec, simul ac quisquam

gratiam adipiscitur, præsentia niti, quasi jam comprehenderit, aut regi sit inlime admotus; modo enim in extimis duntaxat adhuc diversatur ædium partibus: nec convenit scrutari unumquemque, num forte inveniat in vase fictili thesaurum, aut regiam induerit Spiritus purpuram, an regem invenerit et quiete fruatur. Sic quippe comparata est hominis anima, habet profunditatem quamdam et membra velut plurima. In eam porro subintrans peccatum, cuncta ejus occupat membra, et cogitationes cordis; deinde cum hamo quærit, venit ad ipsum gratia, et occupa duo membra animæ. Qui ergo inexpertus rerum, sentit appulsum provocantis gratiæ, continuo putet, quod adveniens gratia omnes animæ partes occupaverit, planeque ac radicatus extirpatum sit peccatum; cum tamen pleraque adhuc animæ membra revera a peccato delineantur, unum tantum ex his quodpiam gratia possidente; nesciente ipso homine, et supine si mente sibi imponi. Est enim gratia plerumque **165** indesinenter operans, sicut oculus defixus in corpore. Et peccatum subest mentem clam subripiens. Et tunc qui discretionem caret, temere autumans se perfectionis culmen tenere intumescit opinione sui, plene jam se liberatum putans, quod non ita est; uti enim dixi, subest dolus latentis in insidiis Satanæ: aliquando nihil se moventis, ut credatur abesse, ac sic noxiam fiduciam ingeneret homini, falso arbitranti purum se ac perfectum esse. Atqui neque plantans vineam statim ex ea uvam maturam aut vinum legit; neque seminans triticum in terra, eodem tempore segetes metit, et fructus capit; neque modo natus puer subito potest in virum adolescere: nec militiæ prima rudimenta ponens tiro, jam præfecturis militaribus aptus gerendis est: oportet enim hunc primum longa patientia insuescere labori; tum facta pugnae copia fortiter in campo stare, vincereque hostem ac coronari.

XII. Pulchræ igitur et bonæ res sunt, inopia voluntaria, psalmodia, jejunium, vigiliæ, et gratia potiri; sed parum prosunt ei, qui nondum, ut oportuerat, cæpit fodere, ubi fundamentum ponat. Nec se decipi mens in eo patiatur, utcumque gratiæ particeps; aut inde sibi aduletur, pretiosam æstimans suam animam. Respice in Jesum, a quali gloria Dei Filius, Deus ipse, in quas passiones usque ad crucifixionem venit? Propter hanc ergo humilitatem exaltatus est, in dextera Patris sedens. At serpens a principio insevit Adamo, exaltationis amorem suggerens: *Eritis sicut Dii*⁹, per istam autem affectationem sublimitatis. vides in quam ignominiam descendit genus humanum. Sane quæro hominem pauperem spiritu, nec invenio. Ut si quis habens reconditos domi thesauros, tamen circummeat mendicans et ab omnibus petens: sic sunt Christiani gratiæ possessione apud Deum divites humili sui æstimatione pauperes, et quasi nihil habentes. Debentur alicui centum auri libræ; si ille quinque accepit sit contentus, nec ultra quidquam quærat; an aget sapienter? Pejus etiam sibi consulunt quidam, habentes, ut sic dicam, decem un-

Α νᾶν ἕκαστον, εἰ εὖρεν ἐν τῷ ὀστρακίνῳ σκεύει τὸν θησαυρὸν, ἢ ἐνεδύσατο τὴν πορφύραν τοῦ Πνεύματος, ἢ εὖρε τὸν βασιλέα, καὶ ἀνεπαύσατο, Ἡ γὰρ ψυχὴ τοιαύτη ἐστίν· ἔχει βάθος τι καὶ μέλη πολλά καὶ λοιπὸν ἢ ἁμαρτία ἐπεισελθοῦσα κατέχει αὐτῆς ὅλα τὰ μέλη, καὶ τὰ νοήματα τῆς καρδίας. Εἶτα ἐπιζητοῦντος τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται ἡ χάρις πρὸς αὐτὸν, καὶ κατέχει δύο μέλη τῆς ψυχῆς. Ὁ οὖν ἀπειρος παρακαλούμενος τῇ χάριτι, νομίζει ὅτι ἐλθοῦσα ἡ χάρις ὅλα τὰ μέλη τῆς ψυχῆς κατέσχε, καὶ ἐξεβρίζωθη ἡ ἁμαρτία τότε οὖν πλείστον μέρος ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας κρατεῖται καὶ ἐν μέρος ὑπὸ τῆς χάριτος, καὶ ὑποκλέπτεται καὶ οὐκ οἶδεν· ἔστι γὰρ ἡ χάρις πολλάκις ἐνεργοῦσα ἀδιαλείπτως, ὃν τρόπον ὁ ὀφθαλμὸς ἐν τῷ σώματι πέπρακτά· καὶ ἁμαρτία σύνεστιν ὑποκλέπτουσα τὸν νοῦν· καὶ ὁ ἀδιάκριτος, ὡς ἤδη καταλαβὼν, οἶεται τι περὶ αὐτοῦ καὶ τυφοῦται ὡς ἐλευθερωθεὶς. Οὐχ οὕτως γὰρ ἐστὶ τὰ πράγματα· καθὼς γὰρ εἶπον, ἔγκρυμμα ποιεῖ ὁ Σατανᾶς, εἰς καιροὺς μὴ ἐνεργῶν, ἵνα ποιήσῃ νομίσαι τὸν ἄνθρωπον, ὅτι εἰμὶ καθαρὸς καὶ τέλειος· μὴ ὁ φυτεύων ἀμπελῶνα εὐθέως λαμβάνει σταφυλῆν, ἢ γειωργεῖ οἶνον, καὶ ὁ σπείρων τὸ σπέρμα ἐν τῇ γῆ, ἤδη ἐθέρισε καὶ ἔλαβε καρποὺς, καὶ τὸ γεννώμενον παιδίον εὐθέως δύναται εἰς ἄνδρα τέλειον ἐλθεῖν, ἢ στρατευόμενος τέρων ἤδη ἐγένετο ἀξιωματικός; χρὴ γὰρ αὐτὸν πρῶτον ποπιάσαι, καὶ εἰσελθόντα πόλεμον λαβεῖν τὰ νικητήρια καὶ στεφανωθῆναι.

Β
C
D
IB'. Καλὸν οὖν ἐστὶν ἡ ἀκτιμοσύνη καὶ ἡ ψαλμωδία, καὶ ἡ νηστεία καὶ ἡ ἀγρυπνία, καὶ τὸ λαβεῖν χάριν Θεοῦ· ὁ δὲ ἀκμὴν οὐπω ἤρξατο ὡς δεῖ σκάπτειν καὶ τιθεῖναι θεμέλιον. Καὶ ἐν τοιοῦτοις ὁ νοῦς δεῖ ἀνεπίληπτος εἶναι μέτοχος χάριτος· λοιπὸν οἶεται περὶ αὐτοῦ, καὶ ἔχει τιμὴν τὴν ψυχῆν. Ἀπόβλεψιν εἰς τὸν Ἰησοῦν, ἀπὸ πόλεως δόξης Υἱὸς Θεοῦ καὶ Θεὸς ὢν, εἰς ποῖα πάθη καὶ σταύρωσιν ἦλθε. Διὰ ταύτην οὖν τὴν ταπεινοφροσύνην ὑπερυψώθη ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς καθεστθεὶς· καὶ ὁ ὄφις ἐξ ἀρχῆς ὑπέσπειρε τῷ Ἀδὰμ ὕψωμα, ὅτι Ὡς Θεὸς γίνῃ· διὰ ταύτης τῆς ὑψηλοφροσύνης εἶδες οὖν εἰς ὁποίαν ἀτιμίαν κατῆλθε τὸ γένος τοῦ Ἀδὰμ. Ἐπιζητῶ δὲ ἄνθρωπον πτωχὸν τῷ πνεύματι, καὶ οὐχ εὕρισκω· ὡσπερ ἵνα ἢ τις πλούσιος ἔχων ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ θησαυροὺς, καὶ ἢ ἐπιδεόμενος, καὶ πτωχὸς καὶ παρὰ πάντων ζητῆ. Οὕτως εἰσὶ Χριστιανοὶ ἔχοντες χάριν, πλούσιοι εἰς Θεόν, πτωχοὶ εἰς τῷ πνεύματι, ὡς μηδὲν ἔχοντες· εἰσὶ πρὸς λόγον ἑκατὸν λίτραι χρυσοῦ ἃς ὀφείλει κτήσασθαι· ὁ λαβὼν πέντε λίτρας ἐκορέσθη. Εἰσὶ δὲ τινες πρὸς λόγον δέκα οὐγκίας ἔχοντες τῆς χάριτος, καὶ ποιῶσιν αὐτὰς ἑκατὸν, καυχώμενοι. Καὶ εἰσὶ πολλάκις πέντε οὐγκίας ἔχοντες τῆς ἁμαρτίας,

⁹ Gen. ii, 5.

καὶ ποιῶσιν αὐτὰς ἡμιούγκια τοῦτο δὲ αὐτοῖς συμβαίνει, ἢ κατ' ἀγνοίαν, ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ χάριτι ὑποκλεπόμενοι οὐκ οἶδασιν. Ἡ κατὰ κενοδοξίαν, αἰσχυρόμενοι εἰπεῖν ὅτι ἐνεργεῖ τὸ κακόν· ἤδη γὰρ κηρύττουσιν εἶναι ἐνοτούς τελείους. Τὸ δὲ δίκαιον δεῖ ποιεῖν καὶ λέγειν τὸν ἄνθρωπον· καὶ τὰ τῆς χάριτος ὁμολογεῖν, καὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀμαρτίας. Ψεύδεται γὰρ ὁ τοιοῦτος καθαρὰν λέγων ἔχειν τὴν καρδίαν· οὐχ οὕτως γὰρ ἐστὶ τὰ πράγματα, ὡς ἅμα τὴν χάριν ἐπιδημῆσαι ἤδη καθαρὸν γενέσθαι τὸν ἄνθρωπον· παραδέδονται γὰρ τοῖς πολεμίοις καὶ τοῖς πειρατηρίοις εἰς γυμνασίαν καὶ παιδείαν, ὡς τὸν τρόπον καὶ ὁ Ἰωβ τῷ πειρασμῷ. Συνεργεῖ γὰρ τὸ κακὸν τῷ ἀγαθῷ, προαιρέσει οὐ καλῇ· τὸν δὲ Χριστιανὸν δεῖ πάντε οὐγκίας τῆς ἀμαρτίας ἔχοντα, λέγειν, ὅτι Εἴκοσι ἔχω, καὶ πεπληρωμένος εἰμὶ τοῦ κακοῦ. Καὶ ἔχοντα πρὸς λόγον οὐγκίας εἴκοσι τοῦ ἀγαθοῦ, λέγειν, ὅτι· Ἡμιούγκιον ἔχω. Εἰ δὲ τοῦτο κατὰ κενοδοξίαν αἰσχυρόνεται εἰπεῖν, τὸ δίκαιον γοῦν εἰπάτω. Ὁμολογησάτω μὲν καὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς χάριτος· ὁμολογησάτω δὲ καὶ τὴν ἀμαρτίαν ἐν μέρει. Καθὼς οὖν προεῖπον περὶ τῆς ψυχῆς, ὅτι ἔχει βάθος, ὑποδείγμασι χρώμεθα διαγράφοντας αὐτῆς τὰ μέλη. Ὡσπερ ἵνα ἦ ἡλιος, καὶ ὡσιν ἐξ αὐτοῦ ἀκτῖνες πολλαί· ἢ ἵνα ἦ δένδρον ὑψηλόν, καὶ ἔχη κλάδους· ἢ ἵνα ἦ πόλις μεγάλη, καὶ ἔχη γείτονας πολλὰς· οὕτως ἐστὶν ἡ νοερά οὐσία, ἡ ἀθάνατος ψυχὴ, κἀλλος τίμιον ὑπὲρ πάντα τὰ δημιουργήματα, εἰκὼν καὶ ὁμοίμα Θεοῦ. Λοιπὸν ἐλθοῦσα ἡ χάρις, εἰς δύο ἀκτῖνας τῆς ψυχῆς ἐπιλάμπει· ἢ ἀπὸ ὄλου τοῦ δένδρου εἰς κλάδους δύο, ἢ ἀπὸ πάσης τῆς πόλεως εἰς δύο γειτωνιάς. Ἔτι δὲ τὰ πλείονα μέρη τῆς ψυχῆς κατέχεται ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας· καὶ νομίζει ὅτι ὅλη αἰ' ὄλου, τοῦ ἀγαθοῦ μέρους καὶ τῆς χάριτος καὶ τῆς λαμπρότητος γέγονε· πρὸς λόγον πάντε λίτρας χρυσοῦ κτησάμενος, δοκεῖ αὐτῷ ὅτι ἑκατὸν λίτρας ἐκτίσασα· μὴ τὸ ἔμβρυον ἐν τῇ μήτρᾳ ἤδη γέγονεν ἄνθρωπος; ἢ ὅτι θεὸς ἕνα λίθον τοῦ θεμελίου, ἤδη ἐτελείωσε τὸ οἰκοδόμημα; ἢ ὁ σπόρος ὁ χωσθεὶς ἐπὶ τῆς γῆς, ἤδη ἐγένετο στάχυς; μὴ ὁ πραγματευόμενος ἅμα τοῦ ἄρξασθαι τῆς πραγματείας, ἤδη ἐπλήρωσε τὴν ἀποθήκην; καὶ ὁ μετέχων χάριτος μικρᾶς, παρὰ τοῦτο γέγογε Χριστιανός; ἀκμὴν οἱ πρῶτοι καὶ οἱ μεγάλοι οὕτως εἰσὶ πρὸς τελειότητα, ὡς ὁ ὄφφικιάλιος πρὸς ἡγεμόνα· ἢ ὡς ῥύαξ μικρὸς πρὸς Εὐφράτην ποταμόν. Ὁ ἔχων πρόθεσιν ἀπελθεῖν εἰς πόλιν μακρὰν τριάκοντα μιλίων, δύο ἢ τρεῖς ἐὰν ἀπέλθῃ, μὴ νομίσῃ ὅτι εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν· ἐπειδὴ οὐ ἡ ἐναντία δύναμις προτρεπτικὴ ἐστίν, οὐκ ἀναγκαστικὴ· καὶ θεία χάρις προτρεπτικὴ ἐστὶ διὰ τὸ αὐτεξούσιον καὶ λιτὸν τῆς φύσεως, λοιπὸν ἐὰν ποισήσῃ κακὰ ὁ ἄνθρωπος προτρεπόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, οὐ κρίνεται ἀντ' αὐτοῦ ὁ Σατανᾶς· ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τιμωρεῖται καὶ κολάζεται, ὡς ὑπήκοος γεγονὼς τῆς κακίας ἰδίῳ θελήματι. Ὁμοίως καὶ ἐὰν τραπῇ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ περιγένετο χάρις Θεοῦ, οὐκ ἐπιγράσει τὸ ἀγαθὸν ἐαυτῇ ἢ χάρις, ἀλλ' ἀποδίδωσι τῷ ἀνθρώπῳ καὶ δοξάζει αὐτόν· ἐπειδὴ ἐαυτῷ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος αἴτιος

acias gratiæ; et eas vano tumore gloriationis falsæ in centum multiplicantes: e contrario vero plerumque nonnulli habentes quinque uncias peccati, eas in semiunciam extenuant. Id ipsis accidit vel per ignorantiam, quod quantula sint impertiti mensura gratiæ ex vero non norunt, vel per vanæ gloriæ appetitum, non sustinentes fateri, quam in se experiuntur, operationem mali. Jam enim prædicant se perfectos. Oportet autem et fieri et dici ab homine quod justum est; et gratiæ quam accipit, dona profiteri; et non dissimulare, quam sentit in sese peccati operationem. Mentitur quippe talis purum aiens se habere cor; haud enim in hunc modum se res habent; quasi ad primam statim advenientem gratiam purus omni ex parte homo reddatur: traditur quippe hostibus, et horum tentationibus exponitur ad exercitationem et disciplinam: quomodo Job tentatione probatus est. Cooperatur quippe et malum bono, intentione non bona. Christianum vero convenit quinque uncias peccati habentem, dicere humiliando se: viginti uncias habeo, et plenus sum iniquitate: habentem autem, exempli causa, uncias viginti bonatis, dicere: vix boni semunciam habeo. Si autem hoc dicere, ob vanæ gloriæ studium, erubescit; saltem quod justum est proferat, fateaturque tum quid in se operetur gratia, tum quid ex parte altera peccatum moliat. Jam circa id quod dixi de anima, inesse illi profunditatem latebrosam, exemplis utemur membra ipsius describentes. Quemadmodum enim ut sol est, ita sunt ex ipso plures radii; ut arbor alta est, ita et ramos habet; ut civitas magna est et circum habet **166** urbes multas: sic est intellectualis substantia, immortalis anima, pulchritudo pretiosa super omnes creaturas, imago et simulacrum Dei; in hanc veniens gratia duobus ei radiis affulget, aut ex universa arbore, duos illuminat ramos, aut binas duntaxat ex universa provincia urbes ingreditur: quod allegorice significat unam tantum et alteram animæ potentiam gratia contingi, adhuc vero plurimas ejus quasi membro peccato teneri. Utcunque autemet se totam ex toto transisse in partem meliorem, et in solidum a gratia possideri, et ejus radiis splendere; perperam subductis rationibus; ita ut cum vix quinque libras auri vere habeat, sibi tamen persuadeat non minus libris centum se possidere. An fetus adhuc informis in utero, homo jam perfectus est? An qui unum in fundamentum lapidem jecit, jam perfecit ædificium? utrum semen sulco ingestum, jam spica est? Num mercator, qui modo incipit negotiari, replevit jam apothecas? Non sane magis, qui primæ gratiæ particeps est factus, jam Christianus est. Atqui primi ipsi ac magni sic se ad perfectionem habent, ut minister ad imperatorem, ut rivulus ad Euphraten fluvium. Habens propositum in urbem eundi triginta dierum itinere dissitam; ne ubi biduum aut triduum viæ peregerit, jam se putet ingressum esse civitatem illam. Quoniam igitur adversaria potestas instigare,

non autem afferre necessitatem potest; divina item A gratia hortatur, propter sui potens arbitrium et libertatem innatam naturæ; itaque si mala fecerit homo persuasus a Satana, non judicatur vice ipsius Satanas, sed ipse homo castigatur ac punitur, quod malitiæ obediens factus fuerit ex propria voluntate. Similiter si vergat homo ad bonum, et vincat gratia Dei; haud ascribat ipsi sibi bonum gratia; sed attribuit homini et glorificat ipsum; quoniam sibi homo causa boni factus est; talis enim hic est naturæ; non autem ut veniens ad ipsum gratia liget ejus voluntatem, inducente necessitatem potentia; ac de cætero volentem nolentem ipsum immobiliter affigat bono; sed dat locum libero arbitrio, etiam cum illi præsens adest divina vis: ut demonstretur, utrura hominis voluntas animam in pretio habebat, B annon habeat; consentiat, annon consentiat? Multi enim in pretio habuerunt, et consenserunt; alii aversi abierunt; dicit enim Apostolus: *Cum spiritu ceperitis, carne consummimini* ¹⁰. Naturæ quippe lex non est posita, sed sui compoti arbitrio et electioni, quæ verti ad bonum et malum potest. Propterea dicit Dominus: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut ascendatur* ¹¹? Vult Dominus accendi cœlestem ignem in cordibus hominum; horum vero quidam volunt quidam nolunt. Similiter rursus dicit: *Quoties volui congregare vos ut gallina congregat pullos suos, et nolulistis* ¹²? Vides Dominum velle, rursus autem homines nolle accedere ad Dominum, et misericordiam nancisci.

XIII. Qui vult accedere ad Dominum et vita æterna dignus haberi, et habitaculum Dei fieri, et Spiritu sancto dignus haberi, ut fructus ejus juxta mandata Domini queat irreprehensibiliter et pure facere, sic debet incipere. Primum credere Domino C firmiter, et dare ex toto se ipsum verbis mandatorum ejus, et renuntiare mundo per omnia, ita ut in nullo prorsus apparentium mens occupetur; et obfirmare semper se omni conatu ad perseverantiam in oratione; et non desperare, exspectans cum fiducia Domini inspectionem et auxilium ubique, scopum suæ mentis in eo habens defixum semper. Deinde urgere se cum conatu et contentione indesinenter ad omne bonum, et in executionem omnium Dei mandatorum, quantumvis invito corde propter inhærens peccatum; puta per vim adigendo se ipsum ad humiliter sentiendum coram omnibus **167** hominibus, et se ipsum cunctis minorem et pejorem existimandum, non quærendo honorem aut laudem, aut gloriam ab ullo, sicut in Evangelio scriptum est, sed solum Dominum præ oculis D habendo semper ipsiusque mandata, eique soli studendo placere ¹³. In mansuetudinem quoque se per vim inclinet, reluctantem etiam corde, sicut ait Dominus: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenientis requiem animabus vestris* ¹⁴. Similiter esse misericordem, benignum compatientem, bonum, quantum potest, se vi assuefaciat, juxta id quod dicit Dominus: *Estote boni et benigni, sicut Pater vester cœlestis misericors est* ¹⁵. Et rursus; *Si diligitis me, mandata mea servate* ¹⁶. Et

¹⁰ Gal. III, 3. ¹¹ Luc. XII, 49. ¹² Matth, XXIII, 36. ¹³ Joan. XIV, 25.

τοῦ ἀγαθοῦ· αὐτῆς γὰρ ἐστὶ τῆς φύσεως οὗτος· καὶ οὐχ οἷον ἐρχομένη ἡ χάρις πρὸς αὐτὸν ἀναγκαστικῆ δυνάμει δεσμεῖ αὐτοῦ τὸ θέλημα, καὶ λοιπὸν ἐκόντα καὶ ἄκοντα ποιεῖ αὐτὸν ἄτρεπτον ἀγαθοῦ, ἀλλὰ παραχωρεῖ τῷ αὐτεξουσίῳ καὶ συνοῦσα ἡ θεία δύναμις, ἵνα ἀποδειχθῇ τὸ θέλημα τοῦ ἀνθρώπου, εἰ τιμᾷ τὴν ψυχὴν ἢ οὐ τιμᾷ· εἰ συμφωνεῖ ἢ οὐ συμφωνεῖ· πολλοὶ γὰρ ἐτίμησαν καὶ συνεφώνησαν. Ἄλλοι δὲ ἐξεστράπησαν. Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος, Ἐναρξάμενοι πνεύματι· νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖτε· τῇ γὰρ φύσει νόμος οὐ κεῖται, ἀλλὰ τῇ αὐτεξουσίῳ προαιρέσει δυναμένη τραπήναι ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν. Διὸ λέγει ὁ Κύριος· Πῦρ ἤλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἠθέλησα εἰ ἤδη ἀνήφθῃ. Θέλει ὁ Κύριος ἀναφθῆναι τὸ οὐράνιον πῦρ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ οἱ μὲν θέλουσιν, οἱ δὲ οὐ θέλουσιν· ὁμοίως πάλιν λέγει· Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν ὑμᾶς, ὡς ὄρνις τὰ ἐαυτῆς νοσσία, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; ὁρᾷς ὅτι ὁ Κύριος θέλει· καὶ αὖ οἱ ἄνθρωποι οὐ θέλουσι προσεγγίσει τῷ Κυρίῳ, καὶ εὐρεῖν ἔλεος.

ἸΓ. Ὁ βούλομενος προσελθεῖν τῷ Κυρίῳ, καὶ ζωῆς αἰωνίου καταξιωθῆναι, καὶ κατοικητήριον Θεοῦ γενέσθαι, καὶ Πνεύματος ἁγίου καταξιωθῆναι, ἵνα τοὺς καρποὺς αὐτοῦ κατὰ τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου δυνηθῇ ἀμώμως καὶ καθαρῶς ποιεῖν, οὕτως ὀφείλει ἐναρξασθαι. Πρῶτον πιστεῦσαι τῷ Κυρίῳ βεβαίως, καὶ ἐπιδοῦνα· ἐξ ὄλου ἑαυτὸν τοῖς λόγοις τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ, καὶ ἀποτάξασθαι τῷ κόσμῳ κατὰ πάντα, ἵνα ἐν οὐδενὶ ὄλως τῶν φαινομένων ὁ νοῦς ἀσχολῆται. Καὶ εἰς τὴν εὐχὴν πάντοτε προσκαρτερεῖν αὐτὸν, καὶ μὴ ἀπογινώσκειν προσδεχόμενος τοῦ Κυρίου τὴν ἐπίσκεψιν καὶ τὴν βοήθειαν πάντοτε, τὸν σκοπὸν τοῦ νοῦς αὐτοῦ εἰς τοῦτο ἔχων διὰ παντός. Εἶτα βιάζεσθαι χρῆ ἀεὶ εἰς πᾶν ἀγαθόν, καὶ εἰς πάσας τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, κἂν μὴ θελούσης τῆς καρδίας διὰ τὴν συνοῦσαν αὐτῇ ἁμαρτίαν· οἷον βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὸ ταπεινοφρονεῖν ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων, καὶ ἑαυτὸν πάντων ἐλάττω καὶ χείρονα ἡγεῖσθαι, μὴ ζητῶν τιμὴν ἢ ἔπαινον ἢ δόξαν παρὰ τινος, καθὼς ἐν τῇ Εὐαγγελίῳ γέγραπται, ἀλλὰ μόνον τὸν Κύριον ἀεὶ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχειν, καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, αὐτῷ μόνῳ βουλόμενος ἀρέσαι. Εἰς τὴν πραότητα ὁμοίως ἑαυτὸν βιάζέτω, καὶ μὴ θελούσης τῆς καρδίας, ὡς φησὶν ὁ Κύριος· Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσατε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Ὅμοίως εἰς τὸ εἶναι ἐλεήμονα, χρηστόν, εὖσπλαγχνον, ἀγαθόν, ὅση δύναμις, ἑαυτὸν ἐθίζειν μετὰ βίας, ὡς φησὶν ὁ Κύριος· Γίνεσθε ἀγαθοὶ καὶ χρηστοὶ, καθὼς ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστὶ· καὶ πάλιν φησὶν· Ἐὰν ¹⁷

¹⁷ Joan. V, 44. ¹⁴ Matth. XI, 29. ¹⁵ Luc. VI,

ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς μου τηρήσετε. Καὶ πάλιν· Βιάζεσθε· βιασταὶ γὰρ ἀρπάζουσι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· καὶ τό· Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης. Ἄει δὲ τὴν τοῦ Κυρίου ταπεινώσιν καὶ πολιτείαν καὶ ἀναστροφὴν ἔχετε πρὸ ὀφθαλμῶν, ὥσπερ ὑπογραμμὸν ἐν πάσῃ μνήμῃ ἀληθαργίῃ· καὶ ὅση δύναμις βιαζέσθω ταῖς εὐχαῖς προσκαρτερεῖ, διὰ παντὸς δεόμενος καὶ πιστεύων· ἵνα ἔλθῶν ὁ Κύριος ἐνοικήσῃ ἐν αὐτῷ καὶ καταρτίσῃ καὶ δυναμώσῃ αὐτὸν ἐν ταῖς ἐντολαῖς πάσαις αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἡ ψυχὴ αὐτοῦ γένηται οἰκητήριον Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ οὕτως ἂ νῦν μετὰ βίας καὶ μὴ θελούσης τῆς καρδίας ποιεῖ, ἐθίζειν ἑαυτὸν διὰ παντὸς εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ τοῦ Κυρίου ἀεὶ μνημονεύειν, καὶ προσδοκᾶν αὐτὸν διὰ παντὸς ἐν πολλῇ ἀγαθότητι καὶ ἀγάπῃ. Τό τε θεωρῶν ὁ Κύριος τὴν τοιαύτην αὐτοῦ προαίμεσιν καὶ τὴν ἀγαθὴν σπουδὴν, πῶς βιάζει ἑαυτὸν πάντοτε εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸ ἀγαθὸν ἀεὶ, καὶ εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ πραότητα καὶ ἀγάπην· καὶ μὴ θέλουσαν τὴν καρδίαν ἄγγει, καὶ ἄγει, ὅση δύναμις, ἑαυτὸν μετὰ βίας, ποιεῖ μετ' αὐτοῦ τὸ ἔλεος αὐτοῦ· καὶ λυτροῦται αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ τῆς ἐνοικουσίας ἀμαρτίας; Πνεύματος ἁγίου ἐμπιπλῶν αὐτὸν, καὶ οὕτως λοιπὸν ἄνευ βίας καὶ καμάτου πάσας ποιεῖ πάντοτε τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου ἐξ ἀληθείας· μᾶλλον δὲ ὁ Κύριος ποιεῖ ἐν αὐτῷ τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἐντολὰς, καὶ τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος, ὅτε καρποφορεῖ καθαρῶς. Χρῆ δὲ πρότερον προσελθόντα τινὰ τῷ Κυρίῳ, οὕτως βιάζειν καὶ αὐτὸν εἰς τὸ ἀγαθὸν, καὶ μὴ θελούσης τῆς καρδίας, προσδοκῶντα διὰ παντὸς ἐν πίστει ἀδιστακτῶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὸ οἰκτεῖρειν καὶ ἐλεήμονα ἔχειν καρδίαν, βιάζεσθαι εἰς τὸ καταφρονεῖσθαι, εἰς τὸ μακροθυμεῖν, ἐξουθενούμενον, ἢ ἀτιμαζόμενον μὴ ἀγανακτεῖν· κατὰ τὸ εἰρημένον· Μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικουῦντες, ἀγαπητοί· βιάζεσθαι τε ἑαυτὸν εἰς τὴν εὐχὴν, μήπω ἔχοντα εὐχὴν Πνεύματος. Καὶ οὕτως ὁ Θεὸς θεωρῶν τὸν οὕτως ἀγωνιζόμενον, καὶ βίᾳ ἑαυτὸν ἄγοντα εἰς τὸ ἀγαθὸν, καὶ μὴ θελούσης τῆς καρδίας δίδωσιν εὐχὴν ἀληθινὴν Χριστοῦ, δίδωσι σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, χρηστότητα ἀληθινὴν, καὶ ἀπαξιαπλῶς τηρεῖ αὐτῷ τὸν καρπὸν τοῦ Πνεύματος. Εἰ δὲ τις μόνον εἰς τὴν εὐχὴν βιάζεται ἑαυτὸν, μὴ ἔχων εὐχὴν, ἵνα σχῆ εὐχὴν χάριτος, καὶ εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ ἀγάπην καὶ τὰς λοιπὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου ἑαυτὸν, οὐ βιάζεται, ἐνίοτε δίδοται αὐτῷ εὐχὴ χάριτος, καὶ ἐν ἀναπαύσει καὶ εὐφροσύνῃ μερικῶς κατὰ τὸ αἶτημα αὐτοῦ, τοῖς δὲ τρόποις ὁμοίος ἐστὶν ᾧ ἦν πρότερον ὁμοίος. Οὐκ ἔχει γὰρ πραότητα, ὅτι οὐκ ἐζήτησεν ἐμπόνως, καὶ οὐ προηυτρέπισεν ἑαυτὸν οὕτω γενέσθαι. Οὐκ ἔχει ταπεινοφροσύνην, ἐπειδὴ οὐκ ἤτησε, καὶ ἑαυτὸν ἐδίασατο εἰς τοῦτο· οὐκ ἔχει ἀγάπην πρὸς πάντας, ἐπεὶ περὶ τούτου μέριμναν καὶ ἀγῶνα οὐκ ἔσχεν ἐν τῇ αἰτήσῃ τῆς προσευχῆς· χρῆ γὰρ ἕκαστον, ὥσπερ εἰς τὴν εὐχὴν βιάζεται ἑαυτὸν καὶ ἄγγει, καὶ μὴ θελούσης

iterum : *Vim vobis facite violenti, enim rapiunt regnum caelorum* ¹⁷. Et illud : *Contendite intrare per angustam portam* ¹⁸. Semper autem Domini humilitatem, rationem vivendi, et conversationem habeat praë oculis, uti exemplar in memoria omni sine oblivione. Contendat etiam quantum habet virium in assidue orando, nusquam non petens et credens, ut veniat Dominus et inhabitet in ipso, instruatque ac corroboret ipsum in cunctis ejus mandatis; et ut ejus anima sit habitaculum Jesu Christi. Et sic quæ nunc per vim et corde invito facit, assuefacient ipsum in omne tempus ad bonum, et ad semper vivam Dei memoriam habendam, et expectandum eum semper in multa bonitate et charitate. Tunc considerans Dominus tale ipsius propositum, et bonum studium, quo vim infert sibi jugiter ad ejus recordandum, et ad prosequendum semper bonum; itemque ad humilitatem, mansuetudinem, charitatem: et quamlibet reluctans cor subigit in hæc, promovetque quantum potest summa vi seipsum; facit cum ipso misericordiam suam, et liberat ipsum ab inimicis suis; et ab inhabitante in ipso peccato, replens illum Spiritu sancto, cujus ope de cætero citra vim et laborem cuncta in veritate mandata Domini exsequitur: aut potius Dominus in illo cuncta implet propria mandata et fructus Spiritus, quando fructificat pure. Oportet autem prius accedentem quemvis ad Dominum, sic vim inferre sibi urgendo se ad bonum, in eoque frangendo resistentiam cordis, expectantem ubique ac semper, fide omne dubium pellente, misericordiam ejus: cogere quoque seipsum ad miserandos alios, corque in omnes egentes beneficium habendum; item ad longanimiter tolerandum quidvis durum, et ad non indignandum nec ægre ferendum, quando vilipenditur et contemnitur; juxta dictum illud: *Non vosmetipsos defendentes, charissimi* ¹⁹. Vim etiam sibi facere ad orandum, quando nondum accepit donum orandi per Spiritum. Videns enim Deus sic contendentem seseque compellentem ad bonum, invito etiam corde, dat illi orationem Christi veram, dat viscera misericordiae, benignitatem veram: uno verbo, seponit et confert illi totum fructum Spiritus. Quod si quis desiderans, quo caret, orationis donum, ut illud impetret, solum sibi ad orandum vim facit, non item ad humiliter sentiendum de se, non ad exercendam charitatem, aut ad mandata Domini cætera implenda sibi vim facit, continget interdum dari huic orationis donum, etiam cum quiete et lætitia ex parte, prout postulavit; moribus autem similis est ei, cui prius erat similis; non enim habet mansuetudinem, pro qua adipiscenda non laboravit; et ad quam sese non disposuit. Non habet humilitatem, quoniam eam nec petiit, nec sibi ad eam exercendam vim adhibuit. **168** Non habet charitatem ad omnes, quando de hac esse sollicitus, pro eaque contendere, flagi-

¹⁷ Matth. xi, 12. ¹⁸ Luc. xiii, 24. ¹⁹ Rom xii, 19.

tans in oratione sibi concedi, tanti non duxit. Oportet enim unumquemque, sicut ad orationem se compellit, et per vim urget; frustra reluctante corde ita se pariter in charitatem, in mansuetudinem, in omnem patientiam et longanimitatem, cum gaudio, secundum quod scriptum est, urgeat seipsum; itemque ad ferenda libenter opprobia, et pejorem se cunctis, infimumque omnium reputantum: ad non proferendum in conversatione, quod utile non est, sed ad meditanda corde semper, et ore enuntianda eloquia Domini. Similiter ad non irascendum, juxta quod dictum est: *Omni amaritudine, et ira, et clamor, tollatur a vobis, cum omni malitia*²⁰. Ut sic Dominus viso ejus studio, det ipsi hæc cuncta facilia citra laborem et vim, quæ antea laborioso conatu tenere vix poterat, propter inhabitans in eo peccatum: ita ut ipsi jam fiant illæ omnes virtutis exercitationes quasi natura. De cætero enim Dominus in eum adveniens, et in ipso eua ipsius mandata, sine molestia ejus ulla; replens ipsum fructibus Spiritus.

XIV. Si vero quispiam ad orationem fundendam sibi vim infert, donec aliquam gratiam a Deo impetret, in hæc autem, scilicet humilitatem, charitatem, mansuetudinem, et reliquas virtutes pari conatu non incumbit, sibi ad eas vim inferens, nonnunquam ipsi se indulget divina gratia petenti et oranti; bonus quippe et clemens Deus est, pronusque ad concedendum flagitantibus quæ volunt; qui tamen talis non præparavit seipsum, neque assuefecit ad prius memorantas virtutes, aut perdit gratiam, aut accipit et cadit, aut non proficit, in superbiam elatus; quoniam mandatis Domini se ipsum ex proposito non tradit totum. Nam domicilium et requies Spiritus humilitas est, charitas est mansuetudo est, cæteræ præscriptæ a Domino virtutes. Debent igitur qui volunt in veritate placere Deo et accipere ab ipso cælestem gratiam, crescereque ac se perficere in sancto Spiritu, primum cogere seipsos ad exercenda officia omnium virtutum, quantumvis reluctante animo, sicut dictum est: *Propterea ad omnia mandata tua dirigebat*²¹. Uti enim aliquis ad perseverandum in oratione sibi vim infert seseque cogit, usque dum recte hos munere fungatur; ita debet se pariter ad cuncta virtutis officia compellere, urgendo et cogendo, quoad ex consuetudine bonum habitum paret: sic enim quod perseveranter petierit a Domino consecutus, plena jam et segura optati possessione gaudebit: crescente utique ac florente in ipso permanenter, quam anxie postulavit, gratia Spiritus; gratia quæ donatur ipsi, quæque requiescit in humilitate ipsius, et in reliquis virtutibus, et docet ipsum veram humilitatem, veram charitatem, veram mansuetudinem, ad quam possidendam sese compulit, quamque anxie quæsivit. Et sic auctus in profectum, et ad ipsum perfectionis in Deo erectus culmen, hæreditate cælorum regni dignus consetur.

της καρδίας· οὕτως εἰς τὴν ἀγάπην, εἰς τὴν πραότητα, καὶ εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυμία, μετὰ χαρᾶς, κατὰ τὸ γεγραμμένον· οὕτω βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὸ ἐξουθενεῖσθαι, καὶ χεῖρω καὶ ἔσχατόν ἑαυτὸν λογίζεσθαι πάντων, ὡς τὸ μὴ ὂν χρήσιμον, μὴ ὀμιλεῖν· ἀλλὰ τὰ τοῦ Κυρίου μελετᾶν αἰεὶ λόγια καὶ λαλεῖν στόματι καὶ καρδίᾳ· οὕτως εἰς τὸ μὴ θυμοῦσθαι κατὰ τὸ εἰρημένων· Πᾶσα πικρία, καὶ ὀργή, καὶ κραυγὴ ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν, σὺν πάσῃ κακίᾳ. Ἴνα οὕτως ὁ Κύριος ἰδὼν αὐτοῦ τὴν προαίρεσιν δώσῃ αὐτῷ ταῦτα πάντα ἀκόπως καὶ ἀθιάστως, ἅπερ πρὶν οὕτω μετὰ βίας φυλάξαι ἠδύνατο, διὰ τὴν οἰκουσαν ἐν αὐτῷ ἁμαρτίαν· καὶ γίνεται αὐτῷ ταῦτα πάντα τῆς ἀρετῆς ἐπιτηδεύματα ὡς περ φύσις· τὸ λοιπὸν γὰρ ἔλθων ὁ Κύριος, ἔλθων καὶ γενόμενος ἐν αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ποιεῖ ἐν αὐτῷ τὰς ἰδίας ἐντολάς ἄνευ καμάτου, πληρῶν αὐτὸν τοῖς καρποῖς τοῦ Πνεύματος.

permanens, uti et ipse in eo, exsequitur in ipso

ΙΔ'. Εἰ δέ τις εἰς εὐχὴν βιάζεται ἑαυτὸν, ἕως οὗ λάβῃ τι χάρισμα παρὰ τοῦ Θεοῦ, εἰς ταῦτα δὲ ἡγουν εἰς ταπεινοφροσύνην, εἰς ἀγάπην, εἰς πραότητα, καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἀρετὰς, ὁμοίως οὐ βιάζεται ἑαυτὸν, καὶ ἄγγει, ἐνίοτε γίνεται πρὸς αὐτὸν θεία χάρις αἰτούντος καὶ δεομένου· ἀγαθὸς γὰρ καὶ χρηστὸς ὁ Θεὸς, καὶ τοῖς αἰτούσιν αὐτὸν δίδωσι τὰ αἰτήματα· μὴ προετρέπισας δὲ ἑαυτὸν, καὶ μὴ ἐθίσας εἰς τὰς προειρημένας ἀρετὰς, ἢ ἀπόλλει τὴν χάριν· ἢ λαμβάνει καὶ πίπτει, ἢ οὐ προκόπτει ὑψηλοφρονήσας· ἐπειδὴ ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου ἑαυτὸν ἐκ προαιρέσεως οὐ δίδωσι. Τὸ γὰρ κατοικητήριον ἢ ἀνάπαυσις τοῦ Πνεύματος, ἢ ταπεινοφροσύνη ἐστὶ, καὶ ἡ ἀγάπη, καὶ ἡ πραότης, καὶ αἱ λοιπαὶ τοῦ Κυρίου ἐντολαί. Ὁφείλουσιν οὖν βουλόμενοι ἐξ ἀληθείας εὐαρεστῆσαι τῷ Θεῷ, καὶ δεῖξασθαι παρ' αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον χάριν, καὶ αὐξῆσαι καὶ τελειῶσαι ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι καὶ βιάζεσθαι πρῶτον ἑαυτὸν φυλάσσειν πάσας τὰς ἀρετὰς, καὶ μὴ θελούσης τῆς καρδίας, κατὰ τὸ εἰρημένον· Διὰ τοῦτο πρὸς πάσας τὰς ἐντολάς σου κατωρθούμην. Ὡς γὰρ τις εἰς τὴν καρτέρησιν τῆς εὐχῆς βιάζεται ἑαυτὸν καὶ ἄγγει ἕως οὗ κενορθώσῃ τοῦτο· ὁμοίως εἰς πάντα τὰ τῆς ἀρετῆς ἐπιτηδεύματα βιάζεται ἑαυτὸν καὶ ἄγγει, καὶ ἐθίζει ἕθος ἀγαθόν· καὶ οὕτως αἰτούμενος καὶ δεόμενος τοῦ Κυρίου διαπαντός, καὶ τυχὼν τῆς αἰτήσεως, αὖξαι καὶ θαλεῖ ἐν αὐτῷ τὸ χάρισμα τοῦ Πνεύματος, τὸ χάρισμα τὸ χαρισθὲν αὐτῷ ἐναπαυόμενον ἐν τῇ ταπεινοφροσύνῃ αὐτοῦ, καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἀρεταῖς, καὶ διδάσκει αὐτὸν ἀληθινὴν ἀγάπην, ἀληθινὴν πραότητα, ἣν προεδιάτατο καὶ ἐζήτησε· καὶ οὕτως αὐξήσας καὶ τελειωθείς ἐν Θεῷ κληρονόμος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἀξιοῦται. Ὁ γὰρ ταπεινὸς οὐδέποτε πίπτει. Ποῦ γὰρ πεσεῖν ἔχει ὑπόκάτω πάντων ὄν; μεγάλη ὑψωσις ἢ ταπεινωσις· καὶ τιμιότης, καὶ ἀξίωμα ἢ ταπεινοφροσύνη. Ἐθίσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς αὐτοὺς, καὶ ἄγξωμεν εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ μὴ θελού-

²⁰ Ephes. iv, 33. ²¹ Psal. cxviii, 416.

σης τῆς καρδίας ἡμῶν, δεόμενοι καὶ παρακαλοῦντες τὸν Θεὸν ἐν πίστει καὶ ἐλπίδι καὶ ἀγάπῃ ἀδιαλείπτως ἐν τῇ προσδοκίᾳ ταύτῃ, ἵνα ἀποστείλῃ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν· ἵνα εὐξώμεθα καὶ προσκυνήσωμεν ἐν Πνεύματι τῷ Πατρὶ· καὶ αὐτὸ τὸ Πνεῦμα εὐξήται ἐν ἡμῖν· ἵνα αὐτὸ τὸ Πνεῦμα διδάξῃ ἡμᾶς εὐχὴν ἀληθινὴν, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, ἀγάπην, ἃ νῦν μετὰ βίας οὐ δυνάμεθα ποιεῖν, σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, χρηστότητα, καὶ πάσας τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου διδάξῃ ἡμᾶς ποιῆσαι ἐξ ἀληθείας, ἀπόνων καὶ ἀβιάστως· ὡς αὐτὸ τὸ Πνεῦμα οἶδε πληροῦν ἡμᾶς τοῖς καρποῖς αὐτοῦ· καὶ οὕτως τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου πληρωθεισῶν ἐφ' ἡμῖν διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, τοῦ μόνου γινώσκοντος τὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ, καὶ καθαρίζοντος ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ σπύλου τῆς ἀμαρτίας, ὡσπερ νόμφας καλὰς καθαρὰς καὶ ἀμώμους παραστήσῃ τῷ Χριστῷ, ἀναπαυομένων ἡμῶν ἐν Θεῷ, καὶ ἀναπαυομένου τοῦ Χριστοῦ ἐν ἡμῖν εἰς τοὺς ὑπεράντους αἰῶνας. Δόξα τοῖς οἰκτιρμοῖς αὐτοῦ, καὶ τῷ ἐλέει, καὶ τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ, ὅτι εἰς τσαύτην τιμὴν κατηξίωσε τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἰδίους ἀδελφούς καὶ υἱούς Πατρὸς ἐπουρανίου καταξιῶν καὶ προσαγορευῶν. Δόξα τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

est genus humanum, proprios fratres et filios Patris

Humilis enim nunquam cadit; quo enim caderet qui infra omnia est? Magna exaltatio humilitas est; summus honoris apex, excelsa dignitas, sui demissio. Assuefaciamus ergo nos, et vi etiam adhibita cogamus ad submisso, nolente etiam corde nostro, de nobis sentiendum; Deumque cum fide, spe ac charitate indesinenter obsecrantes, in longanima expectatione, ut mittat Spiritum suum in corda nostra, ut oremus et adoremus in Spiritu Patrem; et ipse Spiritus oret in nobis; ut idem ipse Spiritus doceat nos orationem veram, humilitatem, mansuetudinem, charitatem: quas nunc, vi etiam adhibita, **169** vix valemus exercere, viscera misericordiae, benignitatem, et omnes mandatis praecriptas Domini bonas operationes, citra laborem ac vim exercere; quo modo divinus ille Spiritus novit implere nos donis suis. Unde fiet ut, adimpletis a nobis mandatis Dei per Spiritum ipsius, cui optime uni perspecta est voluntas Christi, quippe nos purgat a sorde peccati; idem nos velut sponsas pulchras puras et irreprehensibiles exhibeat Christo; acquiescentibus nobis in Deo, et Christo acquiescente in nobis, usque in saecula interminata. Gloria miserationibus ejus, et benignitati ac charitati ipsius, quod in tantum honorem vocare dignatus

cœlestis nos et esse dignatus et appellitans. Gloria, inquam, Patri et Filio et Spiritui sancto, in saecula saeculorum. Amen.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΕΡΕΙΟΤΗΤΟΣ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ

ΛΟΓΟΣ.

MACARII MAGNI

DE PERFECTIONE IN SPIRITU

LIBER.

Α'. Χάριτι μὲν καὶ δωρεᾷ τοῦ Πνεύματος θείας ἕκαστος ἡμῶν τὴν σωτηρίαν πορίζεται· πίστει δὲ καὶ ἀγάπῃ, ἀγωνίᾳ τε προαιρέσεως αὐτεξουσίᾳ, τοῦ τελείου μέτρου τῆς ἀρετῆς ἐφικέσθαι δύναται· ἵν' ὡσπερ χάριτι, οὕτω καὶ δικαιοσύνη τῆς αἰωνίου κληρονομίᾳ ζωῆς· μὴ διὰ μόνης τῆς θείας δυνάμεως τε καὶ χάρινος, μὴ καὶ τοῦ ἰδίου συνεισεγγῶν ἰδρωτῆτος, τῆς ωλείας προκοπῆς ἀξιούμενος· μήτε πάλιν ἐκ μόνης τῆς οἰκείας σπουδῆς καὶ δυνάμεως, μὴ καὶ θείας ἄνωθεν συνεφαπτούσης χειρὸς, τοῦ τελείου τῆς ἐλευθερίας μέτρου, καὶ τῆς καθαρῶ-

I. Gratia quidem et largitione Spiritus divina unusquisque nostrum salutem assequitur: fide vero et charitate ac contentione libera sui potentis arbitrii ad perfectae virtutis mensuram pertinere potest: ut sicut gratia, ita et justitia, aeternae hereditatem capiat vitae: neque per solam divinam virtutem et gratiam, absque eo quod proprios et ipse conferat sudores, perfecto profectu dignus habitus: neque rursus solo proprio studio, absque superne cooperante divina manu perfectae libertatis apicem et puritatis, attingens. Nisi enim